

Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları ile Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Arasındaki İlişki*

The Relationship Between Nursing Students' Attitudes Towards Ageism and Their Willingness to Care for The Elderly*

Gözde Yıldız DAŞ GEÇİM, Türkan AKYOL GÜNER

ÖZ

Yaşlı nüfus oranı ülkemizde ve dünyada giderek artmaktadır. Buna bağlı olarak hemşirelerin bakım ve tedaviye daha fazla ihtiyacı olan yaşlı bireylerle ilgilenmeleri gerekmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin duygu, düşünce, tutum ve davranışları yaşlıya bakım verme durumunu etkilerken, özellikle de ilerideki yıllarda yaşlılara sunulan tüm sağlık hizmetlerinin kalitesini etkileyecektir. Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir. Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte olan bu araştırma, Mart-Haziran 2022 tarihleri arasında Karadeniz bölgesindeki iki farklı üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileri ile yapıldı. Araştırmanın evrenini 899 öğrenci oluştururken, araştırmaya katılmayı kabul eden ve dahil edilme kriterlerine uyan 696 öğrenci ile araştırma tamamlandı. Veriler çevrimiçi olarak “Öğrenci Bilgi Formu,” “Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği” ve “Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği” kullanılarak toplandı. Veriler SPSS 25.0 programında analiz edilmiş olup, tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon analizleri kullanıldı. Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği puan ortalaması $90,07 \pm 7,45$ olup, ölçekten ve alt boyutlarından alınan puanlara göre yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutumda oldukları bulundu. Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği'nden alınan $44,65 \pm 4,92$ puan ortalamasına göre de yaşlıya bakım vermede istekliliklerinin yüksek düzeyde olduğu belirlendi. Ölçekler arasındaki ilişki incelendiğinde, Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği ile Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu ($r=0,64$; $p:0,001$) belirlendi. Bu çalışmada, hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve yaşlıya bakım verme istekliliğinin yüksek düzeyde olduğu belirlendi. Bu tutum ve istekliliğin artırılması için öğrencilere eğitimlerinin ilk yıllarından itibaren yaşlanma, yaşlılık, yaşlı ayrımcılığı ve yaşlıya bakım verme gibi konularda eğitim ve danışmanlık programlarının oluşturulması önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Yaşlı, Yaşlı ayrımcılığı, Hemşirelik öğrencisi, Yaşlı bakımı, Tutum

Daş Geçim G. Y., & Akyol Güner T., (2023). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 13(2), 180-187. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1241052>

*Bu çalışmanın özeti, 11-13 Ocak 2023 tarihleri arasında düzenlenen 3. Uluslararası 4. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

*The abstract of this study was presented as an oral presentation at the 3rd International 4th National Public Health Nursing Congress held between 11-13 January 2023.

Gözde Yıldız DAŞ GEÇİM

ORCID ID: 0000-0002-9147-2016

Amasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Amasya, Türkiye
Amasya University, Faculty of Health Sciences, Public Health Nursing Department, Amasya, Türkiye

Türkan AKYOL GÜNER (✉)

ORCID ID: 0000-0003-0138-0669

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Zonguldak, Türkiye
Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Health Sciences, Social Work Department, Zonguldak, Türkiye
turkanaguner@beun.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 23.01.2023

Kabul Tarihi/Accepted : 25.07.2023

Bu eser “Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı” ile lisanslanmıştır.

ABSTRACT

The proportion of the elderly population is increasing in our country and in the world. Accordingly, nurses need to deal with elderly individuals who need more care and treatment. While the emotions, thoughts, attitudes and behaviors of nursing students regarding ageism affect the status of caring for the elderly, it will affect the quality of all health services offered to the elderly, especially in the coming years. The aim of this study is to evaluate the relationship between nursing students' attitudes towards ageism and their willingness to care for the elderly. This descriptive and correlational study was conducted between March-June 2022 with nursing students from two different universities in the Black Sea region. While 899 students constituted the universe of the study, the study was completed with 696 students who agreed to participate in the research and met the inclusion criteria. Data were collected online using the "Student Information Form", "Ageism Attitude Scale" and "Willingness to Care for the Elderly Scale". Data were analyzed in SPSS 25.0 program and descriptive statistics and correlation analyzes were used. The average score of the students on the Ageism Attitude Scale was 90.07 ± 7.45 , and it was found that they had a positive attitude towards ageism according to the scores obtained from the scale and its sub-dimensions. According to the average score of 44.65 ± 4.92 taken from the Willingness to Care for the Elderly Scale, it was determined that their willingness to care for the elderly was at a high level. When the relationship between the scales was examined, it was determined that there was a moderate positive correlation between the Ageism Attitude Scale and the Willingness to Care for the Elderly Scale ($r=0.64$; $p:0.001$). In this study, it was determined that the nursing department students' attitudes towards ageism were positive and their willingness to care for the elderly was at a high level. In order to increase this attitude and willingness, it can be suggested that education and counseling programs should be established on issues such as aging, old age, age discrimination and caring for the elderly, starting from the first years of their education.

Keywords: Elderly, Ageism, Nursing student, Elderly care, Attitude

GİRİŞ

Ülkemizde ve dünyada yaşlı nüfus oranı giderek artmaktadır (Uyanık, 2017). 65 ve üzeri bireylerin oluşturduğu yaşlı nüfus, 2016 yılında %8,3 iken, 2021 yılında %9,7'ye yükselmiş olup, nüfus projeksiyonlarına göre, ülkemizde yaşlı nüfus oranının 2025'de %11'e, 2040 yılında %16,3'e çıkacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2022). Yaşlı nüfus arttıkça fiziksel, sosyal, psikolojik ve ekonomik sorunların artmasının yanı sıra yaşlanmaya bağlı olarak kronik hastalıklar ve sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyaç da artmaktadır (Aslan & Hocoğlu, 2017; Kim & Jang, 2017; Mohammed & Omar, 2019). Yaşlıların yaşadıkları bu sorunlara ek olarak, toplumun yaşlanmaya yönelik algıları ve yanlış bilinen ya da eksik öğrenilen bu algıların oluşturduğu sorunlar, yaşlı ayrımcılığı kavramının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Saif-Ur-Rahman et al., 2021; Yıldız et al., 2017). Tüm toplumlarda yaygın olarak görülen yaşlı ayrımcılığı, bir kişiye yaşı nedeniyle farklı şekilde davranılmasını, yanlış ya da hatalı tavır sergilenmesini, önyargılı yaklaşımı ve uygun olmayan/hatalı eylemlerde bulunmayı içeren çok boyutlu bir terim olarak ifade edilir (Vefikuluçay, 2008; Akdemir et al., 2007; Yıldız et al., 2017). Bu tanımlamaya göre, yaşlanma hastalıklı eşdeğer tutulmakta ve yalnızca yaşın ilerlemesine bağlı olarak oluşan yetersizlikler, sınırlılıklar ile bireylere tavır, tutum ve davranışlarla olumsuzluklar yaşatılmaktadır (Göçer, 2012; Yıldız et al., 2017). Literatürdeki çalışmalar, yaşlanma sürecinin geniş bir yelpazede olumsuzlukları çağırıştırıldığını ve birçok kişinin yaşlı ayrımcılığını savunduğunu göstermektedir (Butler, 2005; Kite et al., 2005). Yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumların en çok görüldüğü alanların aile, çalışma, sosyal ve cinsel yaşam ile sağlık bakım sistemlerinin olduğu vurgulanmaktadır (Vefikuluçay, 2008). Tüm bu olumsuzluklarla mücadele etmek, özellikle bu yaş grubunda sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyacı da gidermek için yaşlı bireylere sunulacak sağlık hizmetlerinde geleceğin sağlık profesyonelleri hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara bakım

verme isteklerini incelemek ve yaşlı ayrımcılığına yönelik oluşabilecek olumsuz tutum ve davranışları ortadan kaldırmak önem arz etmektedir (Kim & Jang, 2017; Jang et al., 2019). Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik sağlık hizmetlerinde istek ve tutumlarının düşük olması, yaşlılara yönelik sağlık hizmetlerinin gelişimini veya sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir (Hanson, 2014). Çünkü hemşirelerin yaşlı yetişkinlere yönelik olumlu tutum ve davranışlarının hemşirelik bakımının kalitesini etkilediği bilinmektedir (Kim & Joeng, 2013; Jang et al., 2019). Unutulmamalıdır ki hemşireler yaşlı yetişkinlerle ve aileleriyle iletişim kurmada ve kaliteli hemşirelik bakımı sağlamada kilit rol oynamaktadır (Kim & Joeng, 2013; Jang et al., 2019; Serpen & Puruçuoğlu, 2017).

Hemşirelerin yaşlı yetişkinlere yönelik bakım verme konusundaki tutumları ve isteklilikleri üzerine yapılmış birçok çalışmada, genel olarak hemşireler yaşlı yetişkinin bakımıyla pek ilgilenmek istememektedirler (Erdil & Bayraktar, 2010; Hanson, 2014; Jang et al., 2019). Sağlık profesyonellerinin veya hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının veya yaşlıya bakım verme isteklerinin incelendiği çalışmalar olmasına rağmen (Kalaycı et al., 2018; Soyuer et al., 2010; Abreu & Caldevilla, 2015), her ikisinin birlikte değerlendirildiği hemşirelik öğrencileriyle yapılan çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma sonuçlarının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

GEREÇ ve YÖNTEM**Araştırmanın Tipi**

Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tiptedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Zon-

guldak Bülent Ecevit Üniversitesi ve Amasya Üniversitesi'nde öğrenim gören hemşirelik bölümü birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri (N=899) oluşturdu. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında OpenEpi, versiyon 3, genel kullanıma açık istatistik yazılımı kullanıldı (<http://www.openepi.com>) ve örneklem büyüklüğü; 0.05 yanılğı düzeyi, % 99 güven aralığı ile en az 382 kişi olarak belirlendi. Dahil edilme kriterlerine uyan 696 öğrenci ile araştırma tamamlandı. 19 öğrenci aktif öğrenim görmediği için, 124 öğrenciye ulaşılamadığı için, 60 öğrenci formu eksik doldurduğu için evrenin tamamına ulaşılamayarak, evrenin %77.4'üne ulaşıldı. Çalışmaya katılmaya istekli olma, hemşirelik bölümü öğrencisi olma, işitme veya görme problemi olmama, internet erişimi olma ve veri toplama araçlarını eksiksiz olarak yanıtlama araştırmaya dahil edilme kriterlerini oluşturdu.

Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan "Öğrenci Bilgi Formu", "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ)" ve "Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği (YBVIÖ)" kullanılarak toplandı.

Öğrenci Bilgi Formu: Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanan bu formda; yaş, cinsiyet, sınıf, mezun olunan lise, anne ve babanın eğitim durumu, gelir durumu, aile tipi, ailede yaşlı birey olup olmadığı, daha önce yaşlı bireyle yaşama durumu ve ilerde ebeveyn ile yaşamak isteyip istememe gibi bilgilerin yer aldığı toplam 11 soru yer almaktadır (Birimoğlu & Ayaz, 2015; Güven et al., 2012; Adıbelli et al., 2013).

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ): Vefikuluçay Yılmaz ve Terzioğlu tarafından Türk toplumu için geliştirilen bu ölçek, 23 maddeden, 3 alt boyuttan (Yaşlının yaşamını sınırlama, Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık) ve beşli likert tipten (Kesinlikle katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Tamamen katılıyorum) oluşmaktadır (Vefikuluçay Yılmaz & Terzioğlu, 2011). Ölçekten alınan toplam en yüksek puan "115", en düşük puan "23" olarak hesaplanmaktadır. Yüksek puan yaşlı ayrımcılığının olumlu yönde olduğunu, düşük puan ise olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha Güvenirlik Katsayısı 0,80 olup (Vefikuluçay Yılmaz & Terzioğlu, 2011), çalışmamızda Cronbach's Alpha katsayısı 0,81 olarak bulunmuş ve ölçeğin güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği (YBVIÖ): Aday ve Campbell tarafından geliştirilen bu ölçeğin (Aday & Campbell, 1995), Türkçe geçerlik güvenilirliği, Hançerlioğlu ve Karadakovan tarafından yapılmıştır (Hançerlioğlu & Karadakovan, 2016). 12 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tiptedir ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan en düşük puan 12, en yüksek puan 60'tır. Yüksek puan yaşlıya daha yüksek düzeyde bakım verme istekliliğini göstermektedir. Ölçeğin orjinalinin Cronbach's Alpha katsayısı 0,70 (Aday & Campbell, 1995), Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında Cronbach's Alpha katsayısı 0,67 (Hançerlioğlu & Karadakovan, 2016), çalışmamızda kullanımı sonucu Cronbach's Alpha katsayısı 0,71 olarak bulunmuş ve ölçeğin güvenilir olduğu görülmüştür.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri, Mart-Haziran 2022 tarihleri arasında çevrimiçi olarak toplandı. Veri toplama araçları Google Formlar'da oluşturulan anket formları ile öğrencilerin kurumsal e-posta ya da sosyal medya hesapları (Facebook, Instagram ve WhatsApp) aracılığıyla gönderildi ve öğrencilerden bu formları doldurmaları istendi. Çalışmaya ilişkin bilgiler öğrencilere çevrimiçi olarak oluşturulan anket linki üzerinden yazılı olarak yapıldı ve çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerin onamları alındıktan sonra anket formunun doldurulması sağlandı. Anketleri doldurma süresi ortalama 10-15 dk sürdü. Formların yanıtlanması sırasında, verilerin güvenilirliği ve çoklu cevaplandırmalardan kaçınılması adına, her Google Forms oturumundan sadece tek yanıt alınabilmesi için formlara sınırlandırma uygulandı.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma süresince İnsan Hakları Helsinki Bildirgesi'ne sadık kalındı. Araştırmaya başlamadan önce, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik onay (08.02.2022-131082) alındı. Ardından araştırmanın yürütüldüğü üniversitelerin rektörlüklerine çalışmanın amaç ve kapsamını içeren bir bilgi formu ile başvurularak, gerekli kurum izinleri (E-97636971-100-143766 - E-47526769-100-62997) alındı.

Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Bu çalışmada verilerin çözümlenmesi, incelenmesi ve analizlerin gerçekleştirilmesinde SPSS 25.0 programı (Stastical Package for Social Science for Windows) kullanıldı. Veriler ortalama, standart sapma, minimum, maksimum, yüzde ve sayı olarak değerlendirildi. Sürekli değişkenlerin normal dağılımına uygunluğu Shapiro Wilk testi ile bakıldı. Normal dağılım gösterdiği belirlenerek parametrik testler kullanıldı. İki bağımsız grup arasındaki kıyaslamalarda Independent Samples t testi, ikiden fazla bağımsız grup ile değişkenlerin kıyaslanmasında ANOVA testi kullanıldı. Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutumu ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasındaki ilişki Pearson korelasyonu ile belirlendi. Korelasyon katsayı gücü değerlendirilmesinde Gürbüz & Şahin (2014) referans alındı (Gürbüz & Şahin, 2014). İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sonuçlarının yalnızca örneklem grubuna genellenemesi araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

BULGULAR

Öğrencilerin %58,6'sının 18-20 yaş aralığında olduğu, %82,7'sinin kadın öğrenci olduğu, %30,0'unun 2. sınıfta olduğu, %72,0'ü daha önce bir yaşlı ile aynı evde yaşamadığı ve %70,3'ü aile kurduktan sonra ebeveyn ile yaşamak istemediği belirlenmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin ölçeklerden almış oldukları toplam puan ortalamaları Tablo 2'de verildi. Buna göre YATÖ' den $90,07 \pm 7,45$ toplam puan alınarak ölçek değerlendirmesine göre yüksek puan aldıkları belirlendi. YATÖ ve alt boyutlarından alınan toplam puanlar değerlendirildiğinde öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutumda oldukları tespit edildi. Çalışmada YBVIÖ

Tablo 1: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri (N=696)

Değişkenler	n (%)	Değişkenler	n (%)
Yaş		Baba eğitim durumu	
18-20 yaş	408 (58,6)	İlkokul	172 (24,7)
21-24 yaş	288 (41,4)	Ortaokul	189 (27,2)
Cinsiyet		Lise	235 (33,7)
Kadın	576 (82,7)	Üniversite ve üzeri	100 (14,4)
Erkek	120 (17,3)	Aile tipi	
Sınıfı		Çekirdek	493 (70,8)
1. sınıf	117 (16,8)	Geniş	175 (25,1)
2. sınıf	209 (30,0)	Diğer	28 (4,1)
3. sınıf	183 (26,3)	Daha önce yaşlı ile aynı evde yaşama durumu	
4. sınıf	187 (26,9)	Evet	195 (28,0)
Mezun olduğu lise		Hayır	501 (72,0)
Düz lise/ Anadolu lisesi	412 (59,2)	Aile kurduktan sonra ebeveyn ile yaşamayı isteme durumu	
Sağlık meslek lisesi	284 (40,8)	Evet	207 (29,7)
Anne eğitim durumu		Hayır	489 (70,3)
Okuryazar değil	12 (1,7)		
İlkokul	328 (47,1)		
Ortaokul	147 (21,2)		
Lise	117 (16,8)		
Üniversite ve üzeri	92 (13,2)		

Tablo 2: Öğrencilerin YATÖ ve YBViÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

	Ort.±SS	Min-Maks
YATÖ	90,07±7,45	70-107
Yaşlının Yaşamını Sınırlama Alt Boyutu	41,20±2,80	31-47
Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık Alt Boyutu	32,18±3,96	16-42
Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık Alt Boyutu	16,80±4,70	10-24
YBViÖ	44,65±4,92	40-59

YATÖ: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği; **YBViÖ:** Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği.

toplam puanı ise 44,65±4,92 bulunmuş olup, ölçek değerlendirilmesine göre öğrencilerin yaşlıya bakım vermede istekliliklerinin yüksek düzeyde olduğu belirlendi.

Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre YATÖ toplam puan ortalamalarına ilişkin değerler Tablo 3'te verildi. YATÖ toplam puan ortalamasının kadın öğrencilerde, geniş ailede yaşayanlarda, daha önce yaşlı ile aynı evde yaşayanlar ile aile kurduktan sonra ebeveyn ile aynı evde yaşamak isteyenlerde daha yüksek olduğu bulundu ve bu yüksekliğin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p<0,05$). Öğrencilerin yaşına, sınıfına, mezun olduğu liseye, anne ve baba eğitim durumuna göre YATÖ toplam puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadı ($p>0,05$).

Öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre YBViÖ toplam puan ortalamaları değerlendirildiğinde ise, kadın öğrencilerin, geniş

ailede yaşayanların, daha önce yaşlı ile aynı evde yaşayan ve aile kurduktan sonra ebeveyn ile yaşamak isteyenlerin toplam puan ortalamaları daha yüksek ve bu yükseklik istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$). Öğrencilerin yaşına, sınıfına, mezun olduğu liseye, anne ve baba eğitim durumuna göre YBViÖ toplam puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadı ($p>0,05$).

Öğrencilerin YATÖ ve alt boyutları ile YBViÖ toplam puanları arasındaki ilişki Tablo 4'te incelenmiştir. YATÖ ile YBViÖ arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu ($r=0,64$; $p:0,001$) belirlendi. YATÖ alt boyutları olan "Yaşlının Yaşamını Sınırlama Alt Boyutu" ($r=0,41$; $p=0,002$) ile "Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık Alt Boyutu" ($r=0,45$; $p=0,001$) ile YBViÖ arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki; "Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık Alt Boyutu" ($r=0,53$; $p=0,001$) ile YBViÖ arasında da pozitif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu belirlendi ($p<0,05$).

Tablo 3: Öğrencilerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Ölçek Puanlarına Göre Dağılımı

Değişkenler	YATÖ		YBViÖ	
Yaş	Ort.±SS	İstatistik	Ort.±SS	İstatistik
18-20 yaş	90,41±2,73	t=0,976	44,95±4,87	t=0,857
21-24 yaş	88,87±4,01	p=0,060	43,97±5,08	p=0,071
Cinsiyet				
Kadın	92,26±7,30	t=2,760	47,21±5,48	t=2,302
Erkek	84,10±7,27	p=0,034	41,51±3,09	p=0,027
Sınıfı				
1. sınıf	89,02±7,19		42,57±2,53	
2. sınıf	88,92±8,08	F=0,607	44,64±5,70	F=1,712
3. sınıf	88,18±9,02	p=0,592	43,78±8,73	p=0,083
4. sınıf	89,10±7,01		43,92±7,59	
Mezun olduğu lise				
Düz lise/ Anadolu lisesi	88,14±7,28	t=0,110	44,03±5,16	t=1,081
Sağlık meslek lisesi	90,01±7,48	p=0,581	43,08±5,61	p=0,271
Anne eğitim durumu				
Okuryazar değil	89,80±8,10		43,04±4,72	
İlkokul	89,10±6,90	F=0,828	42,75±5,25	F=1,280
Ortaokul	89,72±8,20	p=0,786	43,51±8,62	p=0,312
Lise	90,28±7,96		44,46±7,50	
Üniv. ve üzeri	90,02±7,12		43,01±9,57	
Baba eğitim durumu				
İlkokul	88,72±9,12		42,79±6,58	
Ortaokul	89,28±7,18	F=0,712	42,44±6,54	F=1,008
Lise	88,65±8,72	p=0,602	44,66±9,64	p=0,407
Üniv. ve üzeri	89,08±8,08		44,28±7,53	
Aile tipi				
Çekirdek	85,16±7,26	F=1,072	42,12±6,76	F=3,281
Geniş	90,08±8,12	p=0,028	48,08±5,03	p=0,017
Diğer	86,01±7,03	*Fark:2>3,1	44,75±6,02	2>1
Daha önce yaşlı ile aynı evde yaşama durumu				
Evet	91,28±9,01	t=2,230	47,98±4,63	t=3,803
Hayır	84,17±7,28	p=0,004	41,66±5,31	p=0,038
Aile kurduktan sonra ebeveyn ile yaşamayı isteme durumu				
Evet	93,81±7,14	t=2,571	48,05±7,52	t=4,017
Hayır	88,67±6,62	p=0,003	41,01±6,21	p=0,021

t: Independent sample t test, F: Anova, p<0,05, *: Tukey test. **YATÖ:** Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği; **YBViÖ:** Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği.

Tablo 4: Yaşlı Ayrımcılığı İle Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Arasındaki İlişki

	YBViÖ	
	r	p
YATÖ	0,64	0,001
Yaşlının Yaşamını Sınırlama Alt Boyutu	0,41	0,002
Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık Alt Boyutu	0,53	0,001
Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık Alt Boyutu	0,45	0,001

Pearson Korelasyon, p<0,05. **YATÖ:** Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği; **YBViÖ:** Yaşlıya Bakım Verme İstekliliği Ölçeği.

TARTIŞMA

Dünya genelinde yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak, yaşlı hizmetlerine olan bakım ihtiyacı da giderek artmaktadır. Bu nedenle bugünün hemşirelik öğrencileri olan geleceğin sağlık profesyonellerine önemli görevler düşmektedir. Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir.

Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinde yaşlı ayrımcılığı ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasındaki pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi. Yaşlı ayrımcılığını ve ilişkili faktörlerin

küresel anlamda yaygınlığını tespit etmek, oldukça önemli olan halk sağlığı sorununun büyüklüğünü anlamak için gerekli ve önemli bir adımdır (Officer et al., 2020). Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu ve yüksek olduğu saptandı. Araştırma sonuçlarına paralel olarak, Usta ve ark.'nın (2012) hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları çalışmada YATÖ toplam puan ortalamasının 84,0±17,61; Yılmaz ve Özkan'ın (2010) yine hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları çalışmada ise YATÖ toplam puan ortalamasının 100,92±5,62; Çam ve ark.'nın (2022) yaşlı bakımı programında öğrenim gören öğrencilerle yaptıkları çalışmada ise YATÖ toplam puan ortalamasının 81,27±13,12 olduğu ve puan ortalamalarına göre çalışma sonucumuza benzer şekilde öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutumda oldukları bulunmuştur. Duru ve ark.'nın (2017) gençlerle yaptıkları çalışmada gençlerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu; Kalaycı ve ark.'nın (2018) sağlık çalışanları ve öğrencilerin yaşlıya yönelik tutumlarını inceledikleri sistematik derleme sonucunda 21 çalışmanın 18'inde sağlık çalışanları ve öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin cinsiyet, geniş ailede yaşama, daha önce yaşlı bireyler ile aynı evde yaşama ve aile kurduktan sonra ebeveyn ile aynı evde yaşamak isteme durumlarının yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarını etkilediği belirlendi. Bu durumun Türk kültür yapısına uygun olarak ataerkil bir toplum olmanın, yaşlıya saygı duymanın ve değer vermenin önemli kavramlar olarak öğretilerek bireylerin yetiştirilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumların sosyo-demografik özellikler ile ilişkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında ise; Duru ve ark.'nın (2017) yaptıkları çalışmada gençlerin yaşlılara yönelik tutumlarının yaş, eğitim, gelir durumu, aile tipi gibi faktörlerden etkilendiği, Çam ve ark.'nın (2022) yaşlı bakımı programında öğrenim gören öğrencilerle yaptıkları çalışmada geniş ailede yaşayan ve daha önce yaşlı bir birey ile yaşayan öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik daha olumlu bir tutum sergiledikleri; Özdemir ve Bilgili'nin (2016) yaşlı bireylere bakım verme deneyimi olan hemşirelik öğrencilerinin yaşlıya ilişkin daha olumlu bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçların çalışma sonuçlarımız ile benzer olduğu görülmüştür. Çalışma sonucumuzdan farklı olarak Canlı ve ark.'nın (2014) hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, öğrencilerin klinikte yaşlı ile birlikte olma ve bakımını yapma durumlarının yaşlı ayrımcılığı tutumu üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır.

Yaşlı nüfusun artması nedeniyle hemşirelerin hastanelerde veya toplumlarda 65 yaş ve üstü kişilere bakım verme olasılığı artmaktadır ve hemşirelik öğrencileri de gelecekteki uygulamalarının zorluklarıyla yüzleşmeye hazırlanmalıdır (Chi et al., 2016). Bu nedenle, hemşirelik öğrencilerinin yaşlı yetişkinlere bakım verme istekliliği ve bununla ilişkili faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlıya bakım verme konusunda istekli olduğu saptandı. Araştırma sonuçlarına paralel olarak, Lee ve ark.'nın (2006) Hong Kong'da yaptıkları çalışmada hemşirelik lisans öğrencisinin yaşlı yetişkinlerle çalışma konusunda olumlu düşüncelere sahip olduğu; Cheng ve ark.'nın (2015) Çin'de hemşirelik öğrencile-

riyle yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaşlı hemşireliğine yönelik orta düzeyde beklenti ve değerlere sahip olduğu; Xiao ve ark.'nın (2013) çalışmasında ise Çinli hemşirelik öğrencilerinin, Avustralyalı hemşirelik öğrencilerine kıyasla yaşlı yetişkinlere bakmayı tercih etme yüzdesinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmaların aksine Shen ve Xiao'nun (2012) Çin'de yaptıkları bir çalışmada lisans hemşirelik öğrencilerinin, yaşlı insanlarla çalışmaktansa diğer uzmanlık alanlarında çalışmayı tercih ettikleri belirlenmiştir.

Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin cinsiyet, geniş ailede yaşama, daha önce yaşlı ile aynı evde yaşama ve aile kurduktan sonra ebeveyn ile yaşamayı isteme yaşlı bireylere bakım verme durumunu etkilerken; yaş, sınıf, anne ve baba eğitim durumu gibi değişkenlerin ise etkilemediği saptandı. Uluslararası çalışmalara bakıldığında ise; Chi ve ark.'nın (2016) Tayvan'da hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları çalışmada yaş, cinsiyet ve sınıf durumunun öğrencilerin yaşlı yetişkinlere bakım verme isteklerini etkilemediği sonucuna varılmış olup bu sonuçların çalışma sonuçlarımız ile benzer olduğu görülmüştür.

Konu ile ilgili yapılan benzer fakat farklı değişkenlerin incelendiği literatür incelendiğinde ise; Neville ve ark.'nın (2014) çalışmasında yaşlanmayla ilgili toplumsal değerlerin öğrencilerin yaşlı bakımı hakkındaki görüşlerini etkilediği; Haron ve ark.'nın (2013) çalışmasında hemşirelerin gerontoloji hemşireliğindeki rolleri ve yetkileri genişletilirse, hemşirelik öğrencilerinin geriatri alanında çalışmaya daha istekli olacağı ve Carlson (2015) ile Kydd ve ark.'nın (2013) çalışmalarında ise işin zorlayıcı, sıkıcı, düşük ücretli ve daha az kalifiye personelle yapılıyor olarak algılanmasının öğrencilerin yaşlılara bakım verme istekliliğini etkileyebileceği sonucuna varılmıştır.

Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik olumlu tutumları, yaşlılarla ilgili konulara özen göstermeleri ve yaşlılara bakım vermede gönüllü olmaları, yaşlılara bakım verme istekliliklerinin yordayıcılarıdır (Chi et al., 2016). Çalışmada öğrencilerin YATÖ ile YBVIÖ arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlendi. Araştırma sonuçlarına paralel olarak yapılan uluslararası çalışmalarda da hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları ile yaşlılarla çalışma istekleri arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır (Koren et al., 2008; Pan, Edwards & Chang, 2009; Cheng et al., 2015; Haron et al., 2013). Hemşirelik öğrencileriyle yapılan diğer çalışmalarda da öğrencilerin yaşlı yetişkinlerle çalışmaya istekli olduklarını ve yaşlı yetişkinlere yönelik tutumlarının olumlu olduğu saptanmıştır (Cheng, 2015; Zhang et al., 2016; Rathnayake et al., 2016).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda, hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu, yaşlıya bakım vermede de istekli oldukları saptandı. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı ile yaşlıya bakım verme istekliliği arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi. Türk toplumunun genel yapısının ataerkil olması nedeniyle büyüklere olan saygı, değer verme, sevgi ve bağlılık gibi kavramların anlam ve önemini bilerek yetişen bireylerin, aynı zamanda hemşirelik öğrencisi olarak halk sağlığı, yaşlı sağlığı ve evde bakım hizmetleri derslerini lisans eğitimi müfredatında alıyor olmaları ve bu

derslerin uygulamalarında yaşlı bireylerin bakım ve tedavilerini yapmaları yaşlıların bakımını üstlenme isteklerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiş olabilir.

Sağlık personellerinin yaşlı bireye yönelik tutumları verilen sağlık hizmetlerini ve bu hizmetlerin kalitesini birçok yönden etkilemektedir. Hemşirelik öğrencilerini yaşlı bireylerle iletişime girmeleri, sağlık sorunlarında yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak için hemşirelik bakım ve tedavilerinde yer almaları, öğrenimleri ile ilgili olarak gerçekleştirilmiş bir profesyonel role dönüştürme fırsatı sağlar. Bu deneyimlenen öğrenme süreci, yaşlı insanlara bakım verme konusunda önyargılarını yapılandırmaya veya değiştirmeye yardımcı olabilir ve böylece tutum değişikliğine sebep olabilir. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı üzerine tutumunun incelenmesinin yaşlıya bakım verme konusundaki isteklilikleri açısından gerekli ve önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abreu, M., & Caldevilla, N. (2015). Attitudes toward aging in Portuguese nursing students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 961-967.
- Aday, R.H., & Campbell, M.J. (1995). Changes in nursing students' attitudes and work preferences after a gerontology curriculum. *Educational Gerontology*, 21(3), 247-260.
- Adıbelli, D., Türkoğlu N., & Kılıç, D. (2013). Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 2-8.
- Akdemir, N. Çınar, F.İ., & Görgülü, Ü. (2007). Yaşlıların algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(4), 215-22.
- Aslan, M., & Hocoğlu, Ç. (2017). Yaşlanma ve yaşlanma dönemiyle ilişkili psikiyatrik sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 53-62.
- Birimoğlu C., & Ayaz, S. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin bakım davranışlarını algılamaları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 2, 40-48.
- Bulut, E., & Çilingir, D. (2016). Yaşlı ayrımcılığı ve hemşirelik bakımına yansımaları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 15(5), 446-449.
- Butler, T.K.H., Spencer, N.A., Chan, C.C.K., Gilhotra, J.S., & McClellan, K. (2005). Infective keratitis in older patients: a 4 year review, 1998-2002. *British Journal of Ophthalmology*, 89(5), 591-596.
- Canlı Özer, Z., & Terkeş, N. (2014). Evaluation of nursing student's attitudes towards ageism in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 2512-2515.
- Carlson, E., & Idvall, E. (2015). Who wants to work with older people? Swedish student nurses' willingness to work in elderly care: A questionnaire study. *Nurse Education Today*, 35(7), 849-853.
- Cheng, M., Cheng, C., Tian, Y., & Fan, X. (2015). Student nurses' motivation to choose gerontological nursing as a career in China: A survey study. *Nurse Education Today*, 35(7), 843-848.
- Cheng, W.L.S. (2021). Roles of knowledge and attitude in the willingness of nursing students to care for older adults in Hong Kong. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(15), 7757.
- Chi, M. J., Shyu, M. L., Wang, S. Y., Chuang, H. C., & Chuang, Y. H. (2016). Nursing students' willingness to care for older adults in Taiwan. *Journal of Nursing Scholarship*, 48(2), 172-178.
- Erdil, F., & Bayraktar, N. (2010). Yaşlı bireylerde kas-iskelet sorunlarına yönelik hemşirelik yaklaşımları. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 18(2), 106-113.
- Göçer, Ş. (2012). *Hacılar ilçe merkezinde yaşlılarla yaşayan bireylerin yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Güven, Ş., Ucakan Muz, G., & Efe Ertürk, N. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(2), 99-105.
- Hançerlioğlu, S., & Karadakovan, A. (2016). Yaşlıya bakım verme istekliliği ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik güvenilirlik çalışması. *E-Sağlık*, 5, 8-16.
- Hanson, R. M. (2014). Is elderly care affected by nurse attitudes? A systematic review. *British Journal of Nursing*, 23(4), 225-229.
- Haron, Y., Levy, S., Albagli, M., Rotstein, R., & Riba, S. (2013). Why do nursing students not want to work in geriatric care? A national questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 50(11), 1558-1565.
- Kim, J. H., & Jeong, H.S. (2013). Influencing factor on the attitudes toward elders among nurses working at geriatric hospitals: focusing on empathy. *J Korea Contents Assoc*, 13(12), 840-850.
- Jang, I., Oh, D., & Kim, Y. S. (2019). Factors associated with nursing students' willingness to care for older adults in Korea and The United States. *International Journal of Nursing Sciences*, 6(4), 426-431.
- Kalaycı, I., Yazıcı, S.Ö., Özkul, M., & Helvacı, G. (2018). Sağlık çalışanları ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları: Sistemik Derleme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1), 21-30.
- Kim, Y. S., & Jang, I. S. (2017). The factors associated with care willingness towards older adults among nursing students. *Journal of the Korean Data Analysis Society*, 19(3), 1669-1683.
- Kite, M. E., Stockdale, G. D., Whitley Jr, B. E., & Johnson, B. T. (2005). Attitudes toward younger and older adults: An updated meta-analytic review. *Journal of Social Issues*, 61(2), 241-266.
- Kydd, A., Wild, D., & Nelson, S. (2013). Attitudes towards caring for older people: Findings and recommendations for practice. *Nursing Older People*, 25(4), 21-28.
- Lee, A. C., Wong, A. K., & Loh, E. K. (2006). Score in the Palmore's Aging Quiz, knowledge of community resources and working preferences of undergraduate nursing students toward the elderly in Hong Kong. *Nurse Education Today*, 26(4), 269-276.
- Mohammed, R. F., & Omar, A. A. A. (2019). Knowledge about elderly care and its relation to ageism attitude among undergraduate nursing students. *American Journal of Nursing*, 7(1), 73-78.
- Neville, C., Dickie, R., & Goetz, S. (2014). What's stopping a career in gerontological nursing? Literature review. *Journal of Gerontological Nursing*, 40(1), 18-27.
- Özdemir, Ö., & Bilgili, N. (2016). Attitudes of Turkish nursing students related to ageism. *Journal of Nursing Research*, 24(3), 211-216.

- Pugsley, K., & Clayton, L. (2003). Traditional lecture or experiential learning: Changing student attitudes. *Journal of Nursing Education*, 42(11), 520–523.
- Rathnayake, S., Athukorala, Y., & Siop, S. (2016). Attitudes toward and willingness to work with older people among undergraduate nursing students in a public university in Sri Lanka: A cross sectional study. *Nurse Education Today*, 36, 439–444
- Saif-Ur-Rahman, K. M., Mamun, R., Eriksson, E., He, Y., & Hirakawa, Y. (2021). Discrimination against the elderly in health-care services: a systematic review. *Psychogeriatrics*, 21(3), 418-429.
- Serpen, A. S. & Purutcuoğlu, E. (2017). Social work students attitudes toward elderly people: sample of Ankara University. *The Eurasia Proceedings of Educational*, 7, 175-182.
- Shen, J., & Xiao, L. D. (2012). Factors affecting nursing students' intention to work with older people in China. *Nurse Education Today*, 32(3), 219–223.
- Soyuer, F., Ünalın, D., Güleser, N., & Elmalı, F. (2010). Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 20-25.
- TUIK, İstatistiklerle yaşlılar. (2022). Retrieved from www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=21520.
- Usta, Y.Y., Demir, Y., Yönder, M., & Yildiz, A. (2012). Nursing students' attitudes toward ageism in Turkey. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 54(1), 90-93.
- Uyanık, Y. (2017). Yaşlılık, yaşlanan nüfus ve sosyal politika. *İş ve Hayat*, 3(5), 67-100.
- Vefikuluçay, D. *Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Vefikuluçay Yılmaz, D., & Terzioğlu, F. (2011). Üniversite öğrencilerinde yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik değerlendirmesi. *Turkish Journal of Geriatrics*, 14, 259-268.
- Xiao, L. D., Shen, J., & Paterson, J. (2013). Cross-cultural comparison of attitudes and preferences for care of the elderly among Australian and Chinese nursing students. *Journal of Transcultural Nursing*, 24(4), 408–416.
- Yıldız, R., Ömeroğlu, G., & Terim, N. (2017). Yaşlı penceresinden yaşlı ayrımcılığı: Bursa ve Yalova örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 313-329.
- Yılmaz, E., & Ozkan, S. (2010). Attitudes of nursing students towards ageism. *Maltepe University e-Journal of Nursing Science & Art*, 3, 35-53.
- Zhang, S., Liu, Y. H., Zhang, H. F., Meng, L. N., & Liu, P. X. (2016). Determinants of undergraduate nursing students' care willingness towards the elderly in China: Attitudes, gratitude and knowledge. *Nurse Education Today*, 43, 28–33.